

Ouders voor inclusie

Verslag inclusienamiddag
5 maart 2005

Ouders voor inclusie
Verslag inclusienamiddag – 5 maart 2005

Samenstellers: Hilde Herssens,
Rita Stevens, Veerle Vandeputte

Foto's: Yannick Spriet

Vormgeving: Els De Smedt, Geert Van Hijfte
www.dotplus.be

Met de steun van: Provincie
Oost-Vlaanderen, Vlaams Fonds

INHOUD

Voorwoord	2
We gaan alsmaar verder op weg	3
Starterspakket	4
“Supervrouw” of de gewone leraar in een inclusieve klas	7
Ouderschap onder druk	10
Spelregels	13
Inclusie in het kleuteronderwijs	16
Inclusiepraktijk in het lager	19
Getuigenis uit het secundair onderwijs	23
Impressie van een Slovaakse studente	26

In samenwerking met de
Vakgroep Orthopedagogiek Universiteit Gent
&
Katholieke Hogeschool Sint Lieven Sint Niklaas

Ouders voor Inclusie

Verslag van de zesde inclusiedag.

Met dank aan alle vrijwillige medewerkers voor de getuigenissen,
voor de hulp bij de organisatie, bij de kinderanimatie
en bij de verslaggeving.

VOORWOORD

Dit jaar werd de – ondertussen al – 7de inclusiedag georganiseerd samen met de lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven (departement Sint-Niklaas).

De hogeschool startte (schooljaar 2004-2005) met een stageproject waar een aantal derdejaarsstudenten en stagescholen van verschillende netten kunnen samenwerken rond inclusie.

Daarbij aansluitend werd door de Europese Gemeenschap een Intensive Program goedgekeurd. Studenten uit verschillende deelnemende landen hebben vanuit hun eigen visie rond inclusie, meegewerkt aan deze inclusiedag.

Ook deze keer verwelkomden we een grote groep ouders en kinderen, maar eveneens een aantal beleidsverantwoordelijken, schooldirecties, leerkrachten, therapeuten, begeleiders en studenten.

We waren te gast in een van de stagescholen, in de Stedelijke Basisschool te Nieuwkerken. Met deze stoel als symbool wil men op deze school aan iedereen duidelijk maken: "HIER IS EEN PLAATS VOOR IEDEEREEN".

Hopelijk staat er binnen heel korte tijd, zo'n stoel in ELKE Vlaamse school zodat ieder kind/jongere zijn plek krijgt in de gewone school.

We gaan alsmaar verder op weg

We gaan alsmaar verder op weg
en werken
op en aan
en voor
en met elkaar.

We gaan alsmaar meer op weg
en vinden
op en aan
en voor
en met elkaar

elkaar

hilde dhondt, mama van Ward

Starterspakket

Sprekers:

Bert Quataert, Elisabeth De Schauwer,
Inge Van de Putte

Deze workshop gaf geen handleiding hoe het moet, maar was meer een gelegenheid om ideeën mee te geven en te werken met vraag en antwoord. Allereerst werd er een schets gemaakt van het begrip inclusie. Het belangrijke aspect hierbij is het “erbij - horen”. Men vertrekt vanuit een positief beeld van het kind. Sociaal contact lijkt de belangrijkste reden om te kiezen voor inclusief onderwijs. Het is niet enkel de bedoeling dat het kind goed functioneert tijdens

het schoolgebeuren, maar ook in een groep. Ook participatie is een belangrijk begrip. Het kind moet de gelegenheid krijgen actief te participeren, maar toch kansen krijgen om het rustig aan te doen. Op deze manier kan het kind een sociaal netwerk opbouwen. Zo leren de anderen omgaan met deze kinderen en er respect voor op te brengen. Doordat deze kinderen gekend zijn in de school, zullen zij vaker deelnemen aan sociale gebeurtenissen in hun buurt.

Wat komt er nu allemaal kijken bij de keuze voor inclusief onderwijs?

Eerst en vooral maken de ouders de keuze tussen het buitengewoon onderwijs of het gewone onderwijs. Dit doen ze op basis van een gesprek met de directie en CLB, een bezoek aan de school,... Op deze manier krijgen ze ook zicht op het pedagogische project van de school. Komt dit overeen met de waarden van de opvoeding van het kind dan zal de voorkeur voor deze school sneller blijken. Natuurlijk spelen de praktische overwegingen een rol bij deze keuze. Een groot voordeel is dat de school in de eigen omgeving is. Zo leren ze de anderen beter kennen. Op deze manier worden ze niet uit hun dagelijkse omgeving gehaald en is er ook de mogelijkheid om school te lopen met broers en zussen.

Eens de keuze gemaakt is communicatie tussen de school en het thuisfront van groot belang. Thuis is een plaats van vertrouwen en dit moet men ook trachten te realiseren in de klas. Verder worden er nog afspraken gemaakt rond enkele verwachtingen. Het uitgangspunt is hierbij het kind en niet de school. De ouders kunnen de school verder inlichten en eventueel foto's meebrengen van het kind als eerste kennismaking. Investering van tijd en energie is bij de ouders nodig. Ouders zijn belangrijk om de positieve sfeer te behouden. Dit alles kan slagen als de communicatie eerlijk en open verloopt in een zo positief mogelijke sfeer.

Voor de participatie wordt een eigen leerlijn voor het kind ontwikkeld. Hiervoor zijn soms enkele aanpassingen nodig, bijvoorbeeld aan materiaal (verlaagde kapstokken, computerprogramma's,...). Niet enkel de hulp van de leerkracht is noodzakelijk. Ook de andere leerlingen spelen hierbij

een grote rol. In sommige scholen is zelfs een buddy – systeem opgestart. Hierbij is een leerling verantwoordelijk voor een andere leerling. Nadat het materiële is aangepast worden ook de verwachtingen van het kind afgestemd op zijn mogelijkheden. Ook de evaluatie is dan tot op zijn niveau gebracht. Toch is het belangrijk dat het kind dezelfde leerboeken gebruikt als de klasgenoten om zich sociaal aanvaard te voelen. Soms worden de oefeningen aan het niveau van het kind aangepast door oefeningen te overklevten.

Veel ondersteuning voor inclusief onderwijs is er niet. Vanuit het departement onderwijs is er het geïntegreerd onderwijs (Gon). Dit is een samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Deze ondersteuning kan gebeuren door een leerkracht uit het buitengewoon onderwijs of een kinesist,... Dit is afhankelijk van de vraag. Anderzijds heb je het Ion-project, inclusief onderwijs. Dit project is gegroeid vanuit het Gon, maar is toegespitst op kinderen met een matige tot ernstige mentale handicap (type 2). In heel Vlaanderen is er maar plaats voor 50 kinderen. Naast de ondersteuning van het departement Onderwijs wordt er ook nog hulp geboden door het Vlaams Fonds nl. via thuisbegeleiding, maar deze hulp is zeer persoonsgebonden. Er kan ook een persoonlijk assistentie budget (PAB) aangevraagd worden. Dit kan enkel gebruikt worden voor praktische ondersteuning. Vele ouders doen ook nog een beroep op andere faciliteiten zoals PWA – cheques, stagiaires en studenten, vrijwilligers,... Verder is het ook nog mogelijk hulpmiddelen te ontfemen. Let op! Bij het departement Onderwijs gaat het om hulpmiddelen die enkel het schoollopen vergemakkelijken (geen thuisgebruik). Bij het Vlaams Fonds kan je hulpmiddelen verkrijgen voor een ruimer gebruik.

Wie nog meer informatie wil over de concrete ervaringen van ouders en leerkrachten, kan het "Starterspakket" aanvragen.

Deze brochure wil een bruikbare handleiding zijn om kennis te maken met inclusief onderwijs en dit in de praktijk waar te maken.

Deze bundel werd samengesteld door Ouders voor Inclusie en de Vakgroep Orthopedagogiek en uitgegeven door Gezin en Handicap.

Kostprijs: ₣ 15,00.

Te bestellen bij:

Ouders voor inclusie:

Rita Stevens, tel: 09/220.52.59

Hilde Herssens, tel: 09/330.05.62

www.oudersvoorinclusie.be

Gezin en Handicap

A. Goemaerelei 66, 2018 Antwerpen

tel:03/216.29.90 – fax:03/248.14.42

gezinenhandicap@kvg.be – www.kvg.be

“Supervrouw” of de gewone leraar in een inclusieve klas

Sprekers:

Alexander Van Acker en Geert Van Buynder
(KaHo St.Lieven)

Moderator:

Rita Van der Spiegel

Allereerst willen we benadrukken dat inclusie een inspanning vraagt van twee kanten. Zonder een goede wisselwerking tussen school en ouders kan er niet gewerkt worden aan een positief inclusie-klimaat.

Problemen rond het invoeren van inclusie.

Inclusie is een prachtig idee, maar daarom krijg je het niet altijd direct verkocht. Het heeft vaak nog te lijden onder verschillende problemen en tegenkanten.

- u Ouders zijn meestal verplicht om aan “school-shopping” te doen. Dit wil zeggen dat ouders vaak lang moeten zoeken naar een school waar hun kind de mogelijkheid krijgt de lessen te volgen. Wanneer het kind na één schooljaar niet meer welkom is op die school, begint de zoektocht opnieuw. Dit moet zoveel mogelijk vermeden worden. Het vraagt voor het kind steeds een nieuwe aanpassing.
- u De ouders hebben steeds het recht hun kind in te schrijven in een school naar keuze.
- u Voor de aanpak heeft dit het volgende tot gevolg: Enerzijds moet er een wisselwerking

zijn tussen ouders en leerkracht (zoals hierboven vermeld), verder moet er voor de leerkracht ook de mogelijkheid bestaan ondersteuning bij andere leerkrachten te zoeken en te vinden. Ten slotte is een bereidwilligheid van de ouders van de andere kinderen nodig. Dit is moeilijk te bereiken.

- u De leerkracht is overbevraagd. Hieronder verstaan we dat de leerkracht al met verschillende zaken rekening dient te houden waardoor het moeilijk wordt om de inclusieve gedachte tot de zijne te maken. Wanneer de gedachte niet van deze persoon uit gaat zal ze nooit in de maatschappij terecht komen.

Basiscompetenties:

Een student lerarenopleiding dient op het einde van haar/zijn opleiding te voldoen (in de mate van het mogelijke) aan een aantal basiscompetenties. Hij moet lesgever zijn, maar ook opvoeder, organisator, inhoudelijk expert en vernieuwer. Als teamlid moet hij kunnen omgaan met ouders en externen en heeft hij ook een culturele en maatschappelijke functie.

In de toekomst wil men in de lerarenopleiding ook werken aan vijf bijkomende doelen;

- u Levenskwaliteit en welbevinden bevorderen;
- u Differentiatie;

- u Overleg met ouders;
- u Samenwerking tussen collega's;
- u Inzicht in problemen en handicaps.

Levenskwaliteit en welbevinden bevorderen

Voor het bevorderen van de levenskwaliteit en het welbevinden van de kinderen kan, en moet men een beroep doen op volgende actoren:

- u *Sociaal netwerk:* We moeten kinderen de kans geven om activiteiten samen doen. Zo kan een kind met beperkingen een verrijking zijn in je klas. De leerkracht voert ook een partnersysteem in, in de klas. De leerlingen zijn om de beurt de buddy van het kind met een beperking. De leerlingen leren op die manier omgaan met het kind met een beperking. De leerkracht probeert ook zicht te krijgen op de positie van het kind in de klas.
- u *Informeren en sensibiliseren:* Wanneer we aan inclusie doen, gaan we de kinderen informeren en sensibiliseren. We bouwen een informeel moment in, zodat de leerlingen als ze dat willen, vragen kunnen stellen over het kindje met een handicap. We bouwen ook formele moment in, vb. een week rond diversiteit – kinderen kunnen via inleefspelen ervaren hoe het is om met een handicap te leven.
- u *Rolmodel:* Als leerkracht moet je er voor zorgen dat leerlingen respect hebben voor de andere leerlingen. Dit kan je bereiken door volgende principes toe te passen.
 - Juist taalgebruik hanteren
 - Gedrag kaderen naar de leerlingen toe
 - Zorgen dat het kind met een beperking wordt opgenomen in de klasgroep

- Vertrekken vanuit de mogelijkheden van kinderen
 - Wijzen op eigen evoluties, vooruitgang van kinderen en niet vergelijken met klasgroep
 - Wijzen op gelijkenissen
- u *Brede persoonlijkheidsdoelen nastreven:* De leerlingen leren omgaan met elkaar. Dit geldt zowel voor de leerling met een beperking, als voor de andere leerlingen. Hiervoor werken we op de drie persoonlijkheidsgebieden:
1. **Cognitief**, de communicatie tussen het kind met speciale noden en zijn omgeving en vice versa: Hoe vraag ik hulp/ondersteuning? Hoe stel ik een vraag waarop ik enkel een ja/nee antwoord kan krijgen? Hoe leg ik een moeilijk woord uit?
 2. **Dynamisch affectief**, het sociaal emotionele: Hoe maak ik vrienden? Hoe bied ik hulp/ondersteuning? Hoe neem ik initiatief in een spel?
 3. **Motorisch:** hierbij richten we ons voornamelijk op de motoriek van het schrijven en de oog-hand coördinatie.
- u *Diversiteit is het uitgangspunt:* Het is een streefdoel dat er rekening wordt gehouden met de diversiteit binnen een klas zodat elke leerling kan deelnemen aan elk klasgebeuren. Weten dat niet elk kind gelijk is, is een rijkdom en geen beperking.
- u *Leerlingen zijn ervaringsdeskundigen.* Zie ze daarom als je partner en niet als leerling in deze problematiek.

Differentiatie in de klaspraktijk

Binnen differentiatie zijn er drie gradaties. De eerste biedt totaal geen differentiatie. Het is een

groepsaanpak waarbij iedereen met hetzelfde bezig is. Bij de tweede gradatie vinden we differentiatie door het programma aan te passen. Elk kind is op een andere manier met hetzelfde thema bezig. Deze laatste is er één die we moeten proberen beperken / vermijden. Deze kleinste groep is een groep van kinderen die individuele begeleiding nodig hebben. Zij worden sporadisch korte tijden uit het klasverband gerukt om hen bij te werken. Hierdoor kunnen zij zich minder goed voelen.

Overleg met ouders

Overleg met ouders mag niet enkel en alleen wanneer het fout loopt. En wanneer het fout loopt, dient men samen een plan uit te werken. Ouders en leerkrachten zijn allebei partijen die het goed menen met het kind. De leerkracht dient niet alleen als leerkracht gezien te worden en de ouder niet alleen als ouder. Beide zijn opvoedende partijen die het beste met het kind voor hebben en hiervoor dienen samen te werken.

Samenwerking met collega's

Deze samenwerking houdt in dat men de eerder verkregen gegevens samen met het kind doorgeeft naar een volgende klas en ook naar collega's.

Inzicht in problemen en handicaps

De kennis van en het inzicht in een handicap zijn nodig om tot een algemene houding te komen en te kunnen differentiëren.

Ouderschap onder druk

Sprekers:

Eric De Belie (auteur), Mieke Leroy (mama Wout)

Moderator:

Patrick Vandelanotte (papa van Luka)

Tijdens deze workshop stelden Eric en Mieke het boek 'Ouderschap onder druk' voor. Dit boek, dat verschenen is bij GARANT, werd samen met Geert Van Hove en enkele andere ouders geschreven naar aanleiding van een onderzoek van Eric toen hij aan de vakgroep Orthopedagogiek (UGent) werkte.

In het eerste deel van dit boek besteden we aandacht aan het prille ouderschap en de druk die ontstaat wanneer ouders ervaren dat hun kind een (verstandelijke) beperking heeft. Ook staan

we kort stil bij de ontwikkeling van dit kind, een ontwikkeling die onder druk staat.

Verder beschrijven we het complexe aanpassings- en verwerkingsproces.

Ten slotte stellen we een kader voor om de 'emotionele beschikbaarheid' van ouders ten aanzien van hun kinderen in kaart te brengen en te ondersteunen.

Dit eerste deel is gebaseerd op een uitvoerige literatuurstudie, jarenlange praktijkervaring en vele gesprekken met ouders en hulpverleners.

Het tweede deel bevat vijf ervaringsverhalen van ouders die hun eigen zoekproces op een persoonlijke manier beschrijven. Ze besteden bijzondere aandacht aan hun eigen beleving, de relatie tot hun kind en hun contacten met familie, vrienden en diverse hulpverleners.

Dit boek is zowel gericht tot ouders als tot hulpverleners, in de hoop hun wederzijdse dialoog verder te inspireren.

Een korte greep uit de inhoud:

Elk pril ouderschap confronteert ouders met de kwetsbaarheid van een nieuw leven. Ouders zijn zelf **'kwetsbaar aan hun kind'** omdat ze zich voor hun kind verantwoordelijk voelen. Wanneer ze tot het besef komen dat hun kind een verstandelijke beperking heeft, dan wordt dit gevoel van kwetsbaarheid in aanzienlijke mate versterkt. Deze ouders leven met vele onbeantwoorde vragen en zorgen met betrekking tot de ontwikkelingsmogelijkheden en de toekomst van hun kind. Ook hun eigen toekomstperspectief, als ouder en als partner, wordt grondig door elkaar geschud.

Het ouderschap 'onder druk' is een **complex aanpassingsproces** waarbij ouders leren omgaan met een nieuwe realiteit: het ouder zijn van een kind met een verstandelijke beperking. Bij dit proces vormt het verwerkingsproces een belangrijke psychologische onderstroom: ouders laten hun oorspronkelijke verwachtingen en dromen los om tot nieuwe dromen te komen.

Omwille van zijn beperkingen heeft hun kind **'speciale noden'**: vanwege zijn kwetsbare ontwikkeling is er een bewuste, intensieve en langdurige inzet vanwege ouders noodzakelijk om deze

ontwikkeling te bevorderen en het kind dagelijks te ondersteunen. Deze opvoeding is echter verre van evident omdat ouders voor hun kind met een verstandelijke beperking niet over een 'natuurlijk ontwikkelingsmodel' beschikken.

Ouders gaan dan ook op zoek naar **diverse bakens**, als kompas bij het zich afstemmen op de ontwikkelingsnoden van hun kind.

De diagnose kan een eerste baken vormen. Tevens kan het denkkader met betrekking tot '**emotionele beschikbaarheid**' een houvast bieden om naar zichzelf, naar de relatie met hun kind en naar diens sociaal-emotionele ontwikkeling te kijken.

Dit denkkader, dat ontwikkeld werd door de Amerikaanse psychologe Z. Biringen, werd uitgewerkt tot een videomethodiek. Op basis van een video-opname van een spel- en leersituatie tussen ouder en kind wordt samen met de ouders onder meer stil gestaan bij hun sensitieve aanvoelen van de signalen van het kind en bij de nood aan structuur (=houvast en grenzen) van het kind. Tevens wordt aandacht besteed aan de wijze waarop het kind de aandacht van de ouders vraagt en de manier waarop het kind reageert op wat de ouders aanbieden.

Bij dit alles is het belangrijk dat ouders zich gedragen voelen door hun eigen omgeving en dat ze zich gesteund voelen door een partnerschap met professionelen.

Mits gepaste ondersteuning kunnen ouders en gezinnen, ondanks de hoge mate van druk die ze ervaren, tot **positieve aanpassingen** komen. Dit geldt zowel voor hun afstemming op de noden van hun kind, als voor het zich goed voelen als ouder van een kind met een beperking. Het omgaan met de beperkingen van hun kind en

het ontdekken van diens mogelijkheden wordt in hun levensplan ingeschreven, een levensplan dat op deze wijze meer diepgang kan krijgen.

De Belie, E. en Van Hove, G. (2005), "Ouderschap onder druk: Ouders en hun kind met een verstandelijke beperking", Garant, Antwerpen / Apeldoorn, ISBN: 90-441-1674-6, 212 blz.

Spelregels

Sprekers:

Luc Heyerick, kabinetsmedewerker Frank Vandenbroucke,
Yvan Verbauwhe, inspecteur Basisonderwijs

Moderator:

Kathleen Mortier

De workshop Spelregels ging over datgene wat inclusie mogelijk maakt binnen een school en over de aandacht en de zorg voor kinderen en dus over de verantwoordelijkheid van elke school. Het doel van deze uiteenzetting was mensen wegwijs maken in de wetgeving over inclusie, om de onduidelijkheden in verband met deze wetgeving weg te werken en niet om inspraak te laten opperen voor het opmaken van de wetgeving.

Spreker Luc Heyerick, ambtenaar van het departement Onderwijs, stelde dat inclusie mogelijk is dankzij volgende elementen:

u **De autonomie van de school**

Elke school kan zelf invullen hoe ze inclusie wil organiseren en aanpakken binnen de school. Een

school kan dit door lestijden vrij te maken voor de begeleiding van enkele leerlingen. Maar een school kan dit ook doen door klasgroepen kleiner te maken, door samen te werken met een school voor buitengewoon onderwijs, door een eigen evolutie op te bouwen,... Er zijn tal van mogelijkheden voor scholen die hen kunnen helpen bij het toepassen van inclusie.

u **GON**

GON, voluit geïntegreerd onderwijs, kan niet door iedereen gegeven worden. Bevoegden voor deze taak kunnen logopedisten, ergotherapeuten, maar ook verplegers, psychologen, ...zijn. Het GON-beleid beleeft een positieve evolutie, meer en meer scholen geven GON, en dus ook de kinderen die er nood aan hebben een kans. "GON is allesoverstijgend." Met deze stelling bedoelt men dat het geïntegreerd onderwijs netoverstijgend, maar ook typeoverstijgend is, en dat er bovendien een vrije reglementering is.

u **ION**

Er is een verschil tussen geïntegreerd onderwijs (GON) en inclusief onderwijs (ION): bij GON sluit de leerling volledig aan bij het gewoon onderwijs; bij ION daarentegen bepalen de leerling en zijn ouders zelf, op basis van zijn capaciteiten, zijn persoonlijk traject in de school van zijn keuze. De leerling in kwestie evolueert mee met zijn leeftijdsgenoten, maar er is een verregaande curriculumdifferentiatie. Dit vereist enorm veel middelen én de mentale bereidheid van het hele schoolteam. Momenteel zijn er 50 kinderen ingeschreven in het ION-onderwijs. Elk kind heeft recht op 5,5 lestijden ondersteuning.

u **Speciale onderwijsmiddelen**

Er worden speciale onderwijsmiddelen voor de school ter beschikking gesteld door het departement Onderwijs. Hier gaat het over middelen als doventolken, technische hulpmiddelen, leerboeken en lesmateriaal in brailleschrift, ...

Spreekster Ivan Verbauwhede, inspecteur van het basisonderwijs, legde het Decreet Basisonderwijs uit.

De basisschool draagt de verantwoordelijkheid tot het bieden van optimale kansen voor alle kinderen binnen het basisonderwijs. Een school kan een kind niet weigeren. Ook moet ze erop toezien een verbrede zorg aan te bieden. Een school moet zoveel als mogelijk zorg bieden en leerlingen begeleiden. Voor een goede zorg steunt een school op twee pijlers:

u **afstemming zoeken tussen het pedagogisch aanbod**

u **leerlingen begeleiden**

Kenmerken hiervan zijn het inspelen op problemen, het bevorderen en het bewaken van het welbevinden, het omgaan met signalen en de verschillen tussen leerlingen, maar ook de communicatie met de ouders, het samenwerken met CLB en soms ook BO, met participanten en kindbetrokkenen.

De eindtermen van het basisonderwijs zijn minimale doelen die noodzakelijk zijn indien je een

diploma van het basisonderwijs wilt halen. Deze eindtermen moeten bereikbaar geacht worden voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Niet elk kind hoeft de eindtermen van het basisonderwijs te bereiken. Je kan ook een attest van het basisonderwijs behalen. Daarop staat dan vermeld welke doelen bereikt zijn voor het kind in kwestie. Dat zorgt ervoor dat de druk op de schouders van het kind vermindert.

Om te voldoen aan de eisen van de inspectie moet een school zich het een en ander afvragen: Voldoen de hulpmiddelen en de voorzieningen? Worden de lesdoelen en het lesaanbod aangepast? Is er een aangepast leertraject (selecteren van doelen op maat van het kind)? Een school moet aantonen dat ze met haar aanpak een meerwaarde geeft en dat ze er zo voor zorgt dat elk kind zoveel mogelijk eindtermen bereikt. De inspectie kijkt dan ook als externen naar de kwaliteit van een school. Uiteraard is het belangrijk dat de school zelf dit ook doet.

Vragen

Hoeveel uren mag mijn kind afwezig zijn voor therapie of begeleiding?

Wanneer het over kleuters gaat die uit de klas gehaald worden, is er geen beperking in het aantal uren. Voor kinderen uit het lager onderwijs is dit echter anders. Zij moeten minimaal 28 lestijden mee volgen in de klas. Dit houdt in dat ze 2 uur de klas mogen verlaten voor therapie of begeleiding. (tenzij daar een afwijking voor bestaat). Er moet echter ook naar de inhoud van de therapie gekeken worden. Het is ook een moeilijk aanpasbare kwestie want het situeert zich federaal.

Kan een ouder een doorlichting bij de inspectie voor een bepaalde school aanvragen?

Een ouder kan dit doen, maar men moet ook weten dat er op geregelde basis sowieso inspectie zal zijn.

Kunnen ouders instaan voor financiën voor een pedagogische meerwaarde?

Een kind (dat nood heeft aan GON) heeft recht op 2 uur GON. Indien het meer uren GON wenst, kan een ouder daar zelf voor betalen.

Loopt de aanvraag naar GON door naar het secundair onderwijs?

Er moet per GON-jaar een aanvraag ingediend worden. Dit houdt in dat voor het jaar in het secundair onderwijs ook een aanvraag ingediend zal moeten worden.

Inclusie in het kleuteronderwijs

Spreker:

Christel de Vries, mama van Cornelian

Moderator:

Marleen Maris

Cornelian werd vlak na de geboorte opgenomen in het ziekenhuis. Een paar dagen later vernam ze dat hij het syndroom van Down had. De kinderarts gaf het advies om Cornelian naar het buitengewoon onderwijs te sturen, waar hij zeer goed opgevangen zou worden.

Vijf jaar later zijn de ouders blij dat ze dit advies niet hebben opgevolgd.

De weg naar inclusief onderwijs

Eerst dacht Christel dat ze zou moeten nadenken over de keuze tussen gewoon of buitengewoon onderwijs wanneer Cornelian de leeftijd van 2-3 jaar zou bereiken. Maar ze werd er reeds veel vroeger mee geconfronteerd dat Cornelian vanwege zijn beperking niet overal welkom was. Daags voor zijn instap in de crèche werd Christel

gemeld dat kinderen met het syndroom van Down daar niet de specifieke zorg kon worden geboden. Na lang zoeken kwam ze uiteindelijk terecht bij Krik-Krak.

Krik-Krak: de eerste ervaring met inclusieve opvang

In deze crèche werd hij van de 21e naar de eerste plaats op de wachtlijst geschoven. Van positieve discriminatie gesproken! De opvang van Cornelian verliep er vlot. Dit was te danken aan de open communicatie met Krik-Krak. Mede daardoor werd er ook begonnen met SMOG (= Spreken Met Ondersteuning van Gebaren).

Voor Cornelian is het zeker een voordeel geweest dat er in deze kleine crèche geen leeftijdsgroepjes waren. Zo kon hij imiteren wat de groten deden en toch rustig mee ontwikkelen met de kleintjes.

De kleuterschool

Er werd zeer lang gewacht met de start op de gewone school. De reden hiervoor was niet at hij het syndroom van Down had, maar wel dat Cornelian pas kon stappen toen hij 3,5 jaar was. De voorbereidende fase naar Cornelians instap was zeer lang en intens. Uit de vele gesprekken werd duidelijk wat school en ouders van elkaar verwachtten.

De reden waarom de ouders kozen voor de vrije basisschool in Hasselt was dat deze school maatschappijgericht werkt en dat Cornelian zoals alle andere kinderen het recht heeft op zijn eigenheid en om in zijn eigen omgeving op te groeien. Bovendien had deze school de ingesteldheid dat

alle kinderen recht hebben op zorg op maat. De ouders hechtten er veel belang aan dat Cornelian écht deel zou uitmaken van en effectief zou deelnemen aan het schoolse gebeuren.

Contact met andere ouders

Op Cornelians school is er 's ochtends tot 9 uur koffie en thee voor de ouders. Dan kan je met de kinderen een spelletje spelen, een boek lezen of gezellig onder elkaar een beetje kletsen. Mede door deze momenten verloopt het contact met de andere ouders heel spontaan en gemakkelijk. Natuurlijk zijn er ook ouders die vinden dat 'zulke' kindjes best naar een speciale school gaan, maar over het algemeen zijn de ouders zeer positief over Cornelian in de school. Zij zien zijn aanwezigheid voor hun kind en voor henzelf als een verrijking.

Contact met andere kinderen

Op school liep er een ouderproject waarbij elke ouder iets met de klas mocht doen waar hij of zij goed in is. Christel besloot een Smoglesje te geven. Met allerlei attributen, prenten en tekeningen oefende ze met de kleuters gebaren in.

Cornelian mag regelmatig bij vriendjes gaan spelen en hij ontvangt ook uitnodigingen voor verjaardagsfeestjes. Dit hoort ook allemaal bij inclusief onderwijs.

Wisselwerking tussen school en thuis

Buiten de schooluren besteden de ouders ook nog ruim aandacht aan het werken met kleur,

cijfers, memory... De wisselwerking tussen school en thuis is voor Cornelian van groot belang. Zo worden er zaken uitgewisseld waardoor hij beter, makkelijker en misschien ook sneller kan leren.

Bij de logopedist leerde Cornelian een trucje voor de letter 'k'. Dit werd ook aan de juf uitgelegd, zodat ook zij indien nodig zijn aandacht erop kan vestigen. Cornelian kreeg van de andere kinderen de pauwenkroon van de axenroos omdat hij een inspanning deed om beter te spreken. Ook uit andere schoolse activiteiten bleek de waardering van andere ouders en kinderen. Het is dus niet

alleen een team van logopedisten, kinesisten en leerkrachten die hem evalueren.

Het doelenplan

Voor het inclusieproject van Cornelian werd een doelenplan uitgewerkt. In het doelenplan wordt uitgegaan van de beginsituatie van wat hij op het moment van instappen allemaal kan en wat zijn mentale ontwikkeling is. Dit werd gesteund door de thuisbegeleiding gezien het positief ontwikkelingsniveau, de positieve leerbaarheid en de motivatie van de ouders en de kleuterschool.

Het doelenplan is onderverdeeld in zeven aspecten:

- u Communicatie
- u Sociaal-emotioneel
- u Fijn motorische ontwikkeling
- u Grof motorische ontwikkeling
- u Schoolse vaardigheden
- u Thuis
- u Zelfredzaamheid

Een juiste keuze

Cornelian gaat nu bijna een jaar naar een gewone school en elke dag hebben de ouders het gevoel dat hij daar op zijn plaats zit. Hij maakt deel uit van de groep, doet met heel veel activiteiten mee en niet alleen hij leert veel van de andere kinderen, maar de anderen leren ook van hem. Stilaan komt de overstap naar de lagere school in zicht. Voor deze belangrijke stap zal nog heel wat overleg nodig zijn, maar de ouders zijn ervan overtuigd dat ze de juiste weg ingeslagen zijn.

Inclusiepraktijk in het lager onderwijs

Lasse heeft een metabole aandoening waardoor hij kampt met motorische problemen, visuele beperkingen en spierzwakte. Hij stapt met een kay-walker, heeft een rolstoel en is soms zeer moe. Hij kent zijn eigen grenzen en weet hoe hij hier mee moet omgaan. Indien hij het moeilijk heeft met zijn beperkingen, legt hij zich daar bij neer maar vlucht hij tegelijk wel in zijn fantasiewereld.

u **Eerste stappen in inclusie**

Lasse gaat naar school waar zijn oudere broer ook reeds gaat. Zijn ouders hebben met de directie en de leerkrachten overlegd. In de kleuterschool

kreeg Lasse reeds GON-begeleiding, werd hij begeleid door de kinderverzorgster en kreeg hij ook kine en therapie tijdens de gewone lessen. Lasse had reeds in de kleuterklas aangepast materiaal zoals: aangepaste schaar, driehoekstiften, kleurpotloden, lijmstift, drinkbus. Een ergonomisch tafeltje kreeg Lasse in de tweede kleuterklas. Hij werd ook reeds van in de tweede kleuterklas vertrouwd gemaakt met het gebruik van de pc.

u **Naar het eerste leerjaar**

Er werd overlegd met het voltallige lerarenkorps of Lasse al dan niet kon starten in het gewone

onderwijs. Er werd uiteindelijk gekozen voor het gewone onderwijs, maar de ouders zorgden wel voor al de nodige begeleiding en het nodige materiaal.

Er werd beslist dat Lasse niet zou leren schrijven, dit was te moeilijk voor hem. Hij werkte vanaf het begin van het eerste leerjaar op de computer met het programma Textease. Het nadeel was wel dat de ouders nog heel veel moesten inscannen: werkbladen, boeken,...

Lasse kreeg in het eerste leerjaar de volgende begeleiding:

Maandag: GON + leerkracht vrijwilliger + kine

Dinsdag: pwa

Woensdag: pwa

Donderdag: pwa + ambulante begeleiding
+ grootvader gaat mee zwemmen

Vrijdag: halve dag studente, namiddag: mama

u **Overleg**

Natuurlijk moet er ook overlegd worden om alles goed te laten verlopen. Elke vrijdag overlegde de moeder met de juf. De weekplanning werd dan overlopen, er werd meegedeeld wat er allemaal moest ingescand worden en ook welke aanpassingen er moesten gedaan worden. 3x per jaar wordt er overlegd met het hele team en wordt er besproken wat reeds goed loopt en wat nog moet aangepast worden.

De juf van Lasse gaat heel goed met de situatie om. Ze behandelt Lasse op een correcte manier (net zoals dat alle andere leerlingen het geval is). De juf waakt over de plaats en participatie van Lasse in de klasgroep, wat zeker niet onbelangrijk is.

u **Sleutelmomenten**

Net zoals andere kinderen kan Lasse ook terugblikken op sleutelmomenten. Voor hem (en zijn ouders) was zijn verkiezing tot klasverantwoordelijke een moment om te koesteren. Ook de vaardigheden met de PC lukken aardig en het lezen begint vlot te gaan. Het eerste grote puntenrapport was dan ook echt iets om naar uit te kijken!

u **Oog voor sociale inclusie**

Lasse is normaal begaafd en maakt alle oefeningen van de klas mee. Dit maakt het voor de kinderen uit zijn klas veel gemakkelijker om hem als een gewone jongen te zien. In het begin hadden ze wel nog veel vragen en opmerkingen over zijn handicap, maar deze werden in een klasgesprek met de leerkracht besproken en uitgelegd.

- Toch heeft Lasse soms ook momenten dat hij alleen wil zijn. Vooral op de speelplaats valt het op dat hij niet echt interactie initieert.
- Voor het werken op de computer heeft hij een begeleider die hem daarbij helpt.
- Veel kinderen op de speelplaats zeggen wel vriendelijk goeiedag, maar een echte interactie met hem zullen weinig kinderen aangaan.
- Sommige meisjes behandelen hem als een poppetje. Ze betuttelen hem wat te veel.
- Medeleerlingen van Lasse doen graag iets voor hem. Het is wel jammer dat Lasse dit niet uit zich zelf vraagt aan klasgenootjes.
- In de klas zelf wordt hij zeker aanvaard. Dit blijkt onder andere uit taalspelletjes, praatjes

- tussen de lessen, plagerijen, ruwe spelletjes, knikkeren...
- Lasse wordt regelmatig gevraagd op verjaardagsfeestjes van andere kinderen.
- Ook zijn verkiezing tot klasverantwoordelijke toont aan dat Lasse aanzien wordt als een normale klasgenoot.

u **Losse vraagjes – conclusies**

Een van de zaken die de ouders ervaren hebben, is dat het in orde is om een kind met een handicap te helpen, maar je mag ook niet alles uit zijn handen nemen. Hij kan heus zelf wel een heleboel dingen. Als een leerling hem wil helpen, antwoordt Lasse ook met een vriendelijk dankwoordje. Lasse ervaart zo dat hulp zeker niet vanzelfsprekend komt. Op zijn beurt helpt Lasse ook spontaan kinderen uit zijn klas, dat vindt hij natuurlijk heel fijn!

Vragen

Hoe licht je de ouders van de medeleerlingen in over de aanwezigheid van een inclusiekind in hun klas?

De ouders gaven als antwoord dat zij nooit een speciale informatieavond voorzien hebben in verband met de juiste handicap en de zorgen die voor hun zoontje nodig zijn. De ouders hebben wel al eens laten weten dat ze open staan voor mogelijke vragen, zo zijn ze altijd aanwezig op ouderavonden. Tot nog toe is de reactie naar de ouders zeer klein.

De extra inspanningen en de bijkomende zorg voor dit kind vergen veel inspanning, zou het

kind niet meer bijleren in het buitengewoon onderwijs?

Hier is natuurlijk geen pasklaar antwoord op te geven, ook de ouders kennen het juiste antwoord niet. Zij weten enkel dat hun zoontje het nu goed doet en dat hij het minimum niveau haalt. Hij voelt zich hierbij gelukkig en wordt zeker niet uitgesloten, hij is zelfs tot klasverantwoordelijke verkozen.

De ouders zijn ook van mening dat inclusie meer vanuit de mogelijkheden zou vertrekken dan het buitengewoon onderwijs, dat zou meer uitgaan van de beperkingen van de leerlingen. Ook andere ouders sloten zich bij deze mening aan. Het 'plafond' dat gecreëerd wordt in het buitengewoon onderwijs (het kind kan dit niet, dus proberen we het niet) is voor hen een zeer belangrijke peiler bij het kiezen voor inclusie of het gewoon onderwijs.

Het is ook zo dat op regelmatige basis de vorderingen van het kind worden besproken. Lijken de vele inspanningen niet meer te volstaan, dan zullen de kinderen toch doorgestuurd worden naar het buitengewoon onderwijs. Niet elk inclusieverhaal is een succesverhaal.

Als er telkens zorgleerkrachten en begeleiders de klas betreden, worden ze dan niet aanzien als een bijkomende juf?

De begeleider die hierop antwoord gaf zei dat dit echt afhangt van de situatie. In een kleuterschool komt het meer voor dat andere kleuters je ook gaan zien als hun 2^e juf. Je draait daar dan ook mee in het klasje en je beperkt je niet altijd tot je inclusiekindje. In de lagere school waarbij de leerkracht lesgeeft en waarbij jij de leerling

begeleidt bij het invullen, het concentreren en motiveren, word je meer en meer als begeleider gezien. Je probeert niet op te vallen en enkel bij te sturen. Het hangt af van de leerkracht in de klas, van het vak, van de werkvorm en hoe jij je taak als begeleider invult.

Er is vermeld dat de steun van de ouders enorm belangrijk is bij het slagen van een inclusieproject. Kan inclusie enkel slagen als de ouders capabel zijn om deze ingewikkelde steun te geven? Of is het inclusieproject voor alle ouders weggelegd?

De directeur van een inclusieschool antwoordde dat hij zonder de steun van de ouders een geslaagde inclusie niet zag zitten. Volgens hem kon een inclusieproject pas slagen als zowel ouders, leerkracht als begeleiders gemotiveerd meewerkten. Het brengt ook veel extra werk mee dat niet door 1 leerkracht kan gedragen worden. Als je kiest voor inclusie, kies je als ouder

niet de gemakkelijkste weg. Een ouder die aanwezig was voegde er ook aan toe dat inclusie nog maar in zijn kinderschoenen stond. Het materiaal dat zij voor haar zoontje inscande, bijmaakte, kopieerde, en zelfs uitvond, zou voor de komende inclusiekinderen ook bruikbaar zijn. Wat ervoor zorgt dat ouders in de toekomst beter voorbereid zijn.

Kost het inclusieonderwijs niet meer dan het buitengewoon onderwijs?

Momenteel is het zo dat de gewone scholen die aan het inclusieproject meedoen en dus gebruik maken van de extra GON-begeleiding, nog steeds goedkoper zijn dan het buitengewoon onderwijs. Een ander misverstand dat rechtgezet moet worden is dat inclusieleerlingen niet de zorg-uren van andere leerlingen afsnoepen. Zij krijgen hun volledig eigen begeleiding die losstaat van de zorg voor andere medeleerlingen.

Inclusie in het secundair onderwijs

Sprekers:

Stefanie Rosa, 3de middelbaar, Geert Van Hove

Moderator:

Inge Van de Putte

Toen Stefanie 7 maand oud was hadden haar ouders opgemerkt dat ze trager was dan andere kinderen. Ze hebben haar dan onmiddellijk laten onderzoeken om te weten wat er juist aan de hand was.

Stefanie kreeg de nodige behandelingen en begeleiding. Hierdoor maakte ze een groot deel van haar opgelopen achterstand in een paar maanden goed.

Hoe verliep de schoolcarrière van Stefanie?

De kleuter- en de lagere school

Stefanie ging naar een gewone kleuterschool, wat zonder problemen verliep.

In de lagere school was dit niet zo vanzelfsprekend. Al gauw rezen er enkele problemen op. De klastitularis, bij wie Stefanie in de klas zat, zag

alles goed zitten, maar de directie was minder positief. Met gevolg dat men Stefanie naar een andere school doorverwees.

Ze ging vanaf dan naar het buitengewoon onderwijs (type 2). Het eerste jaar was ze daar echt gelukkig en maakte ook zeer veel vorderingen. Stefanie stond zelfs verder dan de andere kinderen en hierdoor zou ze eigenlijk passen in een gewone lagere school. Toch zag de directie van deze lagere school het nog steeds niet zitten om haar in de school op te nemen.

Haar ouders begonnen een zoektocht naar een bereidwillige inclusieschool. Want de lessen in het buitengewoon onderwijs konden Stefanie niet meer boeien. Men had er zelf voorspeld dat ze nooit zou kunnen lezen of schrijven. Maar haar ouders hebben haar zelf thuis leren lezen en op school heeft ze op een maand tijd leren schrijven. Het verdere verloop in de lagere school verliep redelijk goed. Ze is wel nog een jaar extra in de lagere school gebleven.

Het secundair onderwijs

Toen ze 14 jaar was, is Stefanie begonnen in het secundair onderwijs. In haar eerste school heeft ze het volledige lessenpakket gevolgd, behalve wiskunde. Daar kreeg ze individueel les voor. Ze mag hiervoor rekenen op het PAB (persoonlijk assistentie budget), maar het was heel zwaar. Verder waren er ook communicatieve problemen met de leerkrachten in kwestie. Na de paasvakantie moest Stefanie de school verlaten.

Haar ouders zochten een nieuwe school waar Stefanie de richting Verzorging zou kunnen volgen. Ze hadden na lang zoeken een nieuwe school

gevonden. Om stoeve communicatie in de toekomst te vermijden, werden er onmiddellijk goede afspraken gemaakt.

Stefanie zou nooit een diploma halen en elk jaar dus eindigen met een C-attest, ze mocht wel steeds overgaan naar het volgende schooljaar. Dit C-attest zorgde er ook voor dat de school nog subsidies zou krijgen en zo had Stefanie ook een bewijs dat ze steeds aanwezig was geweest gedurende het hele schooljaar.

In het eerste jaar kreeg ze het volledige lesprogramma, maar dit werd wel aangepast. Stefanie kreeg soms andere taken of opdrachten die zelfs buiten het schoolgebeuren lagen.

Enkele voorbeelden: De leerlingen van haar klas moesten een tijdlijn maken voor geschiedenis en Stefanie mocht een tijdlijn van haar eigen leven maken.

Ze hielp ook mee in de eetzaal.

Het volgende jaar werd Stefanie ingeschreven als 'vrije' leerling. Een vrije leerling heeft een eigen lesprogramma en is niet gebonden aan bepaalde attesten. De school krijgt voor deze leerling geen subsidies.

Zij begon dit jaar met gemotiveerde leerkrachten die met haar wilden werken. De directeur had eerst nog zijn twijfels over Stefanies aanwezigheid in de school. Daarom ging hij bij Stephannies klasgenoten peilen hoe zij erover dachten. Die waren zeer positief waardoor de directeur ook besloot om haar voor 100% te steunen.

Hoe zit het nu met Stefanie?

Stefanie volgt nu een halve dag les en een halve dag stage. Deze stage loopt voornamelijk in het

kinderdagverblijf de Kribbe. Een halve dag moet ze ook bureauwerk doen.

Haar lessenpakket bestaat vooral uit koken, verzorging, beweging en Engels. Zij werkt ook nog enkele projecten uit, die kunnen gaan over de euro of andere dingen.

Momenteel is dit voor haar een heel goede combinatie van school en stage. Wat op de stage niet goed lukt, kan men op school bijwerken.

Stefanie is het liefst in het kinderdagverblijf. Ze maakt er eten klaar, geeft de kinderen eten, verschoont ze, legt ze te slapen, speelt ermee, ... Kortom ze doet alles wat een gewone verzorgster moet doen. Met de kinderen heeft ze een heel goed contact. Ook de verzorgsters van de kribbe zijn zeer tevreden over het werk en de inzet van Stefanie.

Na een dagje in het kinderdagverblijf is Stefanie 's avonds heel moe. Ze moet zich dan even afsluiten van de buitenwereld en naar muziek luisteren om daarna haar moeder thuis nog een beetje te helpen.

Hoe zit het met Stefanies toekomst?

De ouders van Stefanie hopen dat zij haar middelbare studies volledig kan afmaken. Ze zou in het middelbaar naar school blijven gaan tot haar 21 jaar. Zo maakt ze een volledige schoolcarrière mee. Stefanie zelf hoopt zo snel mogelijk voltijds met kinderen te kunnen werken. Want dat wordt ongetwijfeld haar droomjob!

The “parents for inclusion” day

Impressie van Lenka Valkova, Slovaakse studente,
(Lerarenopleiding Trnava)

Last Saturday, 5 March 2005, there was a great happening for children with special needs and their parents, brothers and sisters: the “parents for inclusion” day. Because of the international project around inclusion the foreign students were also invited to this happening. It was a great experience for them because now they also could work with children with special needs. To give

you a better vision of the day we will describe the preparation and the realisation of this day.

The preparation: on Wednesday 2 March 2005 all students, the Belgium and foreign students, got some information about the parents for inclusion day. They had to make 20 groups: one foreign student with Belgium student. They had to create

three activities they could do with children with special needs. Meanwhile the foreign students had to make a poster about inclusion in their own country.

The parents for inclusion day:

It is 11 o'clock, everybody arrives at primary school. There were still many things to prepare. Almost everybody knew what to do: the rooms for the workshops, poster presentation, the activities, the reception room, etc...

Around 13.00 o'clock the first parents arrived and the children can choose what they want to do. In the beginning it started very slowly, then it became a little bit chaotic, but finally everything went well. Every child found something interesting to do. During the activities the parents could go and see some workshops about inclusion. Half of the foreign students had to present their poster during the activities. After break the students changed their positions. During the activities the children could choose between the different games: making the fruit salad, macrame, painting, sports, singing, etc...When a child was bored in one of the groups he could always change. It was also possible to play outside, because the weather was nice. The day ended at six o'clock for the parents, but the students had to stay a little bit longer to make everything clean.

The parents told us that the children amused and used themselves very well. It was an interesting day. Even though some parents had already many years of experience, they still get to meet other parents with the some problems.

It was a very interesting day and we all have learned a lot about inclusion.

Especially the foreign students had a good day, because they could work with children with special needs. It was a good start for every student, who wants to integrate children with special needs in regular school.

website <http://sintniklaas.kahosl.be/inclusie/>

Algemene coördinatie

Contactpunten Oost-Vlaanderen:

Rita Stevens

Eekbulk 28

9840 De Pinte

09/220 52 59

rita.stevens@club.worldonline.be

Hilde Herssens

Arthur Verhaegenstraat 42

9000 Gent

09/330 05 62

0486/837 631

hilde.herssens.ovi@pandora.be

www.oudersvoorinclusie.be

Regionale contactpunten

West-Vlaanderen:

Patrick Vandelanotte

F. Wielantstraat 6, 8310 Assebroek

050/37 43 57

Bert Quataert

J. Roelofstraat 13, 8310 Brugge

050/35 32 30

Antwerpen:

Rita Van Der Spiegel

Singel 38, 2640 Mortsel

03/449 85 35

0475/85 85 35

Rudi Ressauw

Brouwershoek 28 H3, 2150 Borsbeek

03/321 22 98

Limburg:

Marleen Maris

Larenstraat 61, 3560 Lummen

013/52 20 41

Vlaams-Brabant:

Hetty Pasteels

Oude Putsebaan 24, 3140 Keerbergen

015/ 52 70 21

**ouders
voor
INCLUSIE**

**Provincie
Oost-Vlaanderen**

